

Viisain on se, joka tietää ettei tiedä

YSTÄVÄNI lapsi oli kolme- ja puolivuotias, kun hän sanoi surullisena äidillään: "Mä en voi olla prinsessa, kun mä oon ruskea."

Äidillä – joka itse on valkoinen – ei ollut ollut aavistustakaan, että hänen kolmevuotias tyttärensä pohti jo nyt tällaista asiaa. Että kolmevuotias voisi joutua miettimään tai edes osaisi miettiä tällaista. Äiti oli olettanut, että näistä asioista juteltaisiin vähän isompana, ja nyt hänen piti yhtäkkiä keksiä, mitä sanoisi lapselleen, jolla oli jo nyt tällainen syvä ulkopuolisuuden kokemus.

Ystäväni ei ollut naiivi; hän oli valmistautunut käsittelemään rasismia lapsensa kanssa. Hän tiesi joutuvansa vielä keskustelemaan siitä, että ihonväri saattaa vaikuttaa siihen, miten ihmisiä kohdellaan, vaikka sen ei pitäisi. Hän oli varautunut kertomaan lapselleen, että tämä oli yhtä hyvä kuin muut, vaikka kokisi olevansa erilainen. Hänelle ei vain ollut tullut mieleenkään, että sitä keskustelua käytäisiin näin varhain, näin pienen lapsen kanssa.

Lukijan sydämeltä

Harmiitaako, hekotuttuatako, haluatko halata jotakuta tai haastaa ajatuksillasi? Teroita kynäsi ja jaa alaamme tai ammattiimme liittyvät ajatuksesi kollegoille! Tekstin toivottava pituus on maksimissaan 5000 merkkiä välilyönteineen. Toukokuun numeron deadline on 2.4. Osoitteessa paatoimittaja.suomenopettajat@gmail.com ilahdutaan tekstistäsi.

Vuotta myöhemmin lapsi kysyi äidiltään, miksi elokuvissa on vain valkoisia ihmisiä. Ystäväni kysyi minulta, miten tällaisen asian voi selittää nelivuotiaalle. Miten rakenteellisesta rasismista puhutaan lapselle, joka ei ole vielä edes eskari-ikäinen mutta kärsii jo sen seurauksista? Hän kuitenkin yritti – istui alas ja pyrki sanoittamaan lapsentasoisesti kolonialismia, orjuuden historiaa ja niiden muovaamaa maailmaa, jonka varassa nykyinen elokuvateollisuus pyörii. Samana iltana hän googlasi epätoivoisesti pienille lapsille sopivia elokuvia, joissa olisi ruskeita ihmisiä ja suomenkieliset äänet. Hän löysi yhden. Yksiokuva ei kuitenkaan oikein riitä antamaan lapselle kokemusta, että hänen näköisiään on elokuvissa, myös prinsessoina.

LOPULTA näiden asioiden käsittelyyn ei valkoisena ihmisenä voikaan koskaan valmistautua niin hyvin kuin ehkä tahtois. Syy on se, että me valkoiset emme voi tietää, mitä on elää ei-valkoisena. Emme voi tietää, mikä asia ja missä tilanteessa voi aiheuttaa ei-valkoiselle kokemuksen ulkopuolisuudesta.

Voimme kuvitella ymmärtävämme, kuinka kurjaa on, kun julkisessa kuvastossa ei ole oman itsen näköisiä ihmisiä. On kuitenkin tärkeää pystyä myöntämään, ettemme oikeasti tunne tuota kokemusta. Emme tiedä, millaista on jo nelivuotiaana hahmottaa, että oman näköiset ihmiset puuttuvat lastenohjelmista ja satukirjoista. Emme tiedä, millaista on elää aikuisena yhteiskunnassa, jossa on ihonvärinsä puolesta leimatut toiseuteen.

Olen aina pitänyt itseäni sekä avarakatseisena että kykenevänä samastumaan muiden asemaan. Vasta viime vuoden mukanaan tuoma, onneksi Suomeakin ravistellut BLM-keskustelu

sekä ystäväni lapsen kommentit ovat saaneet minut heräämään siihen, kuinka olennaista on myöntää oma tietämättömyyteni. Vuosien työkokemus monikulttuuristen ryhmien parissa, ei-valkoiset ihmiset omassa lähipiirissä, asuminen vierassa maassa eri näköisenä kuin muut – mikään näistä ei voi antaa minulle todellista käsitystä elämästä etuoikeuteni ulkopuolella. Ulkopuolisuuden kokemus voi kyllä olla minulle tuttu mutta ei-valkoisuus ei voi. Minä olen valkoinen, enkä voi tietää, millaista on elää ilman tätä etuoikeutta.

MITÄ hyötyä sitten on siitä, että myöntän tietämättömyyteni? Ainakin se saa minut todella kuuntelemaan. On eri asia kuunnella toisen murhetta uskoen tietävänsä siihen ratkaisuun kuin kuunnella oppiakseen – myöntäen, että asia on itselle vieras.

Toinen suunnaton hyöty konkretisoituu suomen kielen opettajan työssä. Kun ammattina on opettaa suomea toisena kielenä, on työympäristökin usein keskimääräistä vähemmän valkoinen. Opettaja ei välttämättä tule aina edes ajatelleeksi, millaista valtaa hän käyttää päivittäin työssään: valitsemme käyttämämme materiaalit, koko sen kuvaston, joka muodostaa ryhmiemme opiskelutarjontaa. Opettajalla onkin poikkeuksellisen hyvä tilaisuus omalta osaltaan muuttaa maailmaa. Me voimme valita jalkaa opiskelijoillemme vähän monivärisemmän todellisuuden kuin Suomessa on ehkä tähän asti ollut tapana ja näin tarjota kokemuksen kulumisesta ulkopuolisuuden sijaan.

Me voimme myös kuunnella. Suomen kielen opettaja on usein avanasemassa opastamassa siihen, miten suomalaisessa yhteiskunnassa toimitaan. Hyvin usein joutuu kuitenkin huomaamaan, että yhteiskunta on opiskelijoille erilainen kuin minulle, eikä pelkästään tuttuuden ja vierauden aspektilla. Opettajana on helppo nojautua tietynlaiseen kaikkietävyteen. Etenkin, kun meille vähintäänkin rivien välissä opetetaan, että valkoinen, "sivistynyt" tieto on enemmän totta kuin toiseutetun tieto. Aito kuunteleminen voi tuntua epämuksulta,

sillä tietämättömyyden myöntäminen on myös haavoittuvuutta.

Se on kuitenkin välttämätöntä, jotta asiat voisivat muuttua. Kuuntelemalla voin hiljalleen alkaa saada käsityksen sellaisista yhteiskuntamme ongelmakohtista, jotka minulle itselleni eivät arjessa näyttäydä. Silloin voin myös tehdä niille jotakin – kertoa muillekin ongelmakohtista ja vaatia muutosta. Meistä jokainen voi herätä toimimaan niin, että valkoista etuoikeutta ylläpitävät rakenteet pala palalta murtuisivat.

YSTÄVÄNI oppii nyt lapseltaan, millaista hänen on elää tässä todellisuudessa, joka on hyvin erilainen valkoiselle kuin ei-valkoiselle. Vanhempi, joka haluaisi voida antaa pienelle ihmiselle vastaukset siihen, miten maailma toimii, joutuikin opettelemaan asiaa lapsensa rinnalla. Hän voi vain parhaansa mukaan olla lapsen tukena ja turvana, kun tämä kasvaa ja lähtee kouluun ja sen myötä aivan erilaiseen kokemusmaailmaan kuin kouluaika ja kaikki sen jälkeen on hänelle – tai minulle – ollut.

Juuri tämä meidän valkoisten tulisi yrittää pitää mielessämme: ymmärrämme valkoisen etuoikeuden ulkopuolella elämisestä vähemmän kuin ei-valkoinen taapero. Siksi meidän kannataisi olla hyvin hanakoita myöntämään tietämättömyytemme, virheemme ja mahdollinen hetkellinen typeryytemme.

Ja meidän tulisi tehdä kaikkemme, ettei tämä enää olisi maailma, jossa kolmevuotiaan täytyy surra sitä, ettei hän voi ihonvärinsä takia olla prinsessa. Tämän asian suhteen opettajat ovat valta-asemassa – meillä jokaisella on mahdollisuuksia vaikuttaa.

Kulttuurista kaikille:

lähteitä antirasistisen toiminnan tueksi.

Hanna Särkkä